

**НЕСТОР МАКСИМОВИЧ АМБОДИК-МАКСИМОВИЧ –
ВИДАТНИЙ БОТАНІК, УРОДЖЕНЕЦЬ ГАДЯЧЧИНИ**

Кравченко Л.В.

*Гадяцька спеціалізована школа I-III ступенів № 3
імені Івана Виговського Гадяцької міської ради Полтавської області*

Нестор Максимович Амбодик-Максимович – український вчений-енциклопедист, лікар, ботанік, фітотерапевт. Це талановитий вчений землі полтавської, фундатор наукового акушерства та педіатрії, фармакогност. Саме його по праву можна вважати одним із основоположників медичної та ботанічної термінології.

Нестор Максимович Амбодик-Максимович зародився 27 жовтня (7 листопада) 1744 року в с. Веприк Гадяцького полку (Гадяцького району Полтавської області) у родині священника Максима Максимовича (настоятеля церкви Успіння Богородиці) [2, с. 30]. За даними досліджень Олексія Кравця, за традицією тих часів, ім'я немовляті давали за церковним календарем. Враховуючи той факт, що 27 жовтня церква відзначає день Святого Нестора-літописця, то батьки вирішили назвати сина Нестором [6, с. 77]. Оскільки прізвище та по-батькові співзвучні, то наш земляк об'єднав їх латинським словом «ambo die», що в перекладі означає «двічі скажи»).

З самого дитинства хлопчик любив відвідувати місцеві ставки, річки Псел і Веприк, збирати гриби та трави. Неабияку роль у вихованні Н. М. Амбодика-Максимовича відіграв батько. «Батько не лише породив, а й хрестив і виучив сина» [2, с. 31]. Початкову освіту Нестор здобув у церковнопарафіяльній школі.

У період з 1755 року по 1768 рік Нестор Максимович Амбодик-Максимович навчався у Київській духовній академії (Києво-Могилянській академії) [4, с. 14]. Допитливий юнак цікавився природознавством, а особливо – медициною.

Нестор Максимович навчався у Санкт-Петербурзькому головному народному училищі, був слухачем лекцій у Санкт-Петербурзькому військовому госпіталі. Варто зазначити, що у свої 25 років Н. М. Амбодик-Максимович прийняв рішення присвятити своє життя медицині.

Слід зазначити, що 1770 року нашого земляка направили до Страсбурзького університету. У 1775 році Амбодик-Максимович захистив докторську дисертацію з медицини. Вже в 1777 році його

направили за кордон для поглиблення знань з акушерства. Відразу після повернення з відрядження наш земляк був призначений викладачем школи при крондштадському адміралтейському госпіталі для читання лекцій з фізіології, медико-хірургічної практики, лікарських рослин.

Н. М. Амбодик-Максимович – творець медичної термінології, основоположник акушерства, видатний ботанік та фітотерапевт. Наш талановитий та освічений земляк вніс вагомий внесок у популяризацію медичних та природничих знань. Саме Н. М. Амбодик-Максимович є основоположником основних ідей екологічної географії рослин [1, с. 108]. Окрім того він розробив класифікацію лікарських рослин, залежно від їх дії на організм (в'яжучу, блювотну, сечогінну, снотворну) [4, с. 14]. Амбодик-Максимович описав види рослин на основі систематики тваринного і рослинного світу Карла Ліннея. Він виявив, що цілюща сила (лікарські властивості) однієї і тієї ж рослини може бути різною, залежно від віку рослини, періоду її розвитку, часу збору та умов зберігання. Н. М. Амбодик-Максимович зазначав, що цілющі властивості при тривалому зберіганні зникають, а тому заготовлені та несвоєчасно використані лікарські рослини потрібно періодично замінювати свіжо зібраними рослинами.[5, с. 6].

Варто відзначити, що Амбодик-Максимович займався вивченням питання розселення рослин, а саме: анемохорією, зоохорією (епі- та ендохорією). Він встановив, що поширення груп рослин визначається широтною (температурно-поясовою) та вертикальною зональністю.

Окрім того Нестор Максимович Амбодик-Максимович активно займався розвитком лікарського рослинництва. Він ретельно вивчав флору Полтавщини.

Амбодик-Максимович став першим фітотерапевтом, який науково обґрунтував застосування в медицині лікарських трав.

Дослідження Амбодика-Максимовича стосуються вивчення впливу корисних рослин на організм людини, залежно від віку, періоду розвитку, часу збирання, умов зберігання трав.

Слід зазначити, що Амбодик-Максимович вміло поєднав медицину та ботаніку. Він шукав лікувальні засоби у рослинному світі.

Саме Н. М. Амбодик-Максимович є автором першого російського підручника по ботаніці «Ботаніки первісні підстави» (1785) [4, с. 14].

У 1789 році наш земляк закінчив роботу над монографією (чотиристоронньою працею «Лікарське веществословіе чи опис цілющих рослин, у врачевстві уживаних»). Необхідно відзначити той факт, що ця праця слугувала лікарським порадином, що пропагувала застосування лікарських рослин, «особливо в російських межах зростаючих» [3, с. 10].

Н. М. Амбодика-Максимовича вважають основоположником вітчизняної фітотерапії. Варто зазначити, що він надавав важливе значення лікарським рослинам при лікуванні багатьох захворювань [5, с. 6].

До того ж, Н. М. Амбодик-Максимович стверджував, що «чим більше з природою згідно буде лікування хвороб, що приключаються людському роду, тим більших успіхів від лікарської науки і користі від уживаних лік надалі очікувати можна» [3, с. 9]. Слід зазначити, що Амбодик-Максимович написав перший посібник із фармакології «Лікарське речослів'я, або опис цілющих рослин». У цій праці вчений синтезував відомості про лікарські рослини.

У 1795 році він видав «Словарь ботанической». У цьому посібнику назви рослин та їх частки вказано латинською, німецькою та російською мовами. «Словник є золотий ключ до пізнання шляхетних і корисних наук», – писав Н. М. Амбодик-Максимович [1, с. 109]. У 1804 році Нестор Максимович Амбодик-Максимович видав «Новый ботанический словарь», що був продовженням «Первоначальных основ ботаники» [6, с. 78]. У книзі «Первоначальные основы ботаники» детально описав загальну будову рослини та її частин (кореня, стебла, листків, квітки), вказав відомості про окремі групи рослин (наприклад, про гриби та папороті) [4, с. 15].

Варто відзначити, що Амбодик-Максимович стверджував, що лікарям, аптекарям, особам, які займаються збором лікарських рослин, необхідно вивчати медичну ботаніку [2, с. 30].

Окрім того, перший ботанічний сад в Росії – це справа рук нашого земляка [3, с. 9]. В одній особі Амбодика-Максимовича поєдналися талант та велика працелюбність, відповідальність та професіоналізм, інтелігентність та гострий розум, вражаюча ерудиція і мудрість.

24 липня 1812 року у Петербурзі перестало битися серце нашого видатного земляка Нестора Максимовича Амбодика-Максимовича [6, с. 78]. У 2003 році на території Української медичної стоматологічної академії (в м. Полтава) встановлено погруддя Амбодика-Максимовича. У 2017 році з нагоди відзначення 275-ї річниці від дня його народження Перинатальний центр Полтавської обласної клінічної лікарні імені Скліфасовського встановив меморіальну дошку нашому видатному земляку.

Слід зазначити, що життя і діяльність Н. М. Амбодика-Максимовича гідні наслідування підростаючим поколінням.

Список використаних джерел:

1. Аблімов В. «Галактика Україна». Українська діаспора: видатні постаті. К.: КИТ, 2007. С. 108–109.

2. Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах. Львів. 2004. С. 30–31.
3. Ганіткевич Я. Український медичний календар на 2014 рік. К., 2013. С.9–10.
4. Данилишина Е. И. Н. М. Максимович-Амбодик. М., 1976. С. 13–15.
5. Нестор Максимович Максимович-Амбодик. К 275-летию со дня рождения / В. Ф. Беженарь, С. С. Аганезов, Т. В. Гугало. *Акушерство и гинекология*. Санкт-Петербург. 2019 (2). С. 5–7.
6. Піскова Е. М. Амбодик-Максимович Нестор Максимович – [Електронний ресурс]. Енциклопедія історії України. Т.1: А-Б / Редкол. В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: Вид-во «Наукова думка», 2003. С. 77–78.